

MANUSCRISE ETNOLOGICE INEDITE, GORJENE, ÎN FONDURILE ARHIVISTICE DIN BUCUREȘTI

ION .I. DRĂGOESCU

Din fondurile arhivistice bucureștene, prezentăm mai întâi un prim grupaj de manuscrise¹ care interesează cultura și civilizația gorjeană. Urmărim prin aceasta să sesizăm cercetărilor un fond arhivistic care permite aprofundarea cunoștințelor despre etnologia locală.

- Alboiu Calinic — Factorii culturali și rolul culturii în ridicarea satului²
- Alinoiu Ruxandra — Despre școala din Bălești³
- Băloi Ion — Comparație între copilul țăranului și al orășeanului⁴
- Becherete Toma — Monografia satului Vădeni⁵
- Cimpu Petre — Monografia satului Bumbesti-Jiu⁶
- Cojocaru Ion — Monografia satului Polovragi⁷
- Croici Ioan — Monografia comunei Bălești⁸
- Diaconescu Aurel — Monografia satului Mușetești⁹
- Diaconescu Ioan — Monografia comunei Fărcășești¹⁰
- Dogaru Constantin — Monografia satului Călești¹¹
- Drăgănescu Ion — Monografia școlii din Glodeni—Ohaba¹²
- Giurăscu Gheorghe — Monografia satului Părul de sub Pripor¹³
- Gilcescu Elena — Monografia școlii din Logrești-Moșteni¹⁴
- Gonicea Ilie — Monografia satului Vilceaua¹⁵
- Grivei Constantin — Satul Ursoaia — Monografie¹⁶
- Nicolescu Dumitru — Monografia satului Bădieni¹⁷
- Ocean Nicolae — Monografia școlii din comuna Albeni¹⁸

Olaru Maria	— Monografia satului Rugi ¹⁹
Pantelimon Popa	— Monografia școlii din com. Curtișoara ²⁰
Popescu Ecaterina	— Monografia școalei din satul Prunești ²¹
Popescu Eufrosina	— Muzeul Alexandru Ștefulescu ²²
Popescu Dumitru	— Monografia școalei din comuna Peșteana—Vulcan ²³
Popescu Ioan	— Monografia comunei Borăscu ²⁴
Popescu Ioan	— Monografia satului Gilcești ²⁵
Popescu Ioan	— Monografia satului Izvarna ²⁶
Popescu Ioan	— Monografia satului Tîrgu-Logrești ²⁷
Popescu Solomon	— Monografia comunei Frasinu ²⁸
Popescu Ștefan	— Monografia comunei Ștefănești ²⁹
Popescu Ștefan	— Vlăduțeni ³⁰
Preotescu Ieftimie	— Monografia comunei Schela ³¹
Rădoi Ion	— Monografia satului Cîmpofeni ³²
Roșca Dumitru	— Monografia comunei Lelești ³³
Sîrbu Nicolae	— Monografia comunei Aniniș ³⁴
Trușcă Petre	— Satul Polata — Gorj, Monografie ³⁵
Tundrea Nicolae	— Monografia școlii primare din Cornești ³⁶
Vălceanu Petre	— Monografia satului Vlăduțeni ³⁷

Nu stă în atenția noastră analiza tuturor manuscriselor, dar, apelînd la principiul eșantionării, pentru a ne da seama de valoarea documentară a documentelor citate, dintre file îngălbenite extragem cîteva date numai despre azi înfloritul Logrești — Gorj. Ele se constituie în dosarul de grad al institutorului Ioan D. Popescu.

Aflăm cu acest prilej că localitatea se numea Tîrgu-Logrești³⁸, Logrești-Tindălești³⁹, Logrești-Birnici⁴⁰, Schitul-Logrești⁴¹, Logrești-Gorj⁴² sau Tindălești-Logrești⁴³.

În decursul vremii a avut mai multe mahalale⁴⁴: Logrești, Ivănești, Valea Șerbanului, Valea lui Mihai și Piscul Udrea⁴⁵.

Se pare că cea mai veche atestare istorică ar fi 17 iulie 1615⁴⁶ și că numele ar veni de la antroponimul Logrescu, însemnal și în anul 1799⁴⁷.

Monografia localității⁵⁰ este un document ce va rămâne peste vremuri, dar și un act de importanță socio-istorică și un veritabil act de acuzare la adresa regimurilor urecute, despre felul cum erau ținuți în beznă localnicii. Ioan D. Popescu trădează, în lucrarea sa, un neașteptat curaj, atunci când precizează că în perioada de maximă înflorire a României din perioada interbelică Tîrgul-Logrești se afla „într-o stare de quasi-iobăgie”⁵¹, iar locuitorii erau abrutizați⁵², „în majoritate neștiutori de carte și cu totul potrivnici⁵³ ideii de luminare prin școală cu excepția citorva”, deoarece, explică autorul, erau „mai toți sărăciți și umiliți de tratamentul brutal exercitat asupra lor de proprietarii asupritori ai satului”⁵⁴.

Notăm că ideea despre lipsa de receptivitate a sătenilor față de școală este contrazisă chiar de autor, deoarece din manuscris rezultă că, atunci când s-a pus problema construirii unui nou local de școală, ei au manifestat cu un entuziasm deosebit apelului de colectare a banilor și de prestare a unor munci. Ei au făcut în mod gratuit toate transporturile de nisip, var, cărămidă, lemne, pământ⁵⁵, și au depus 126.634 lei din suma de circa 600.000 mii lei cât a costat grupul de construcții, restul fiind acoperit de Banca populară din localitate — 207.000 mii lei și de primărie județ și Casa școlilor 207.000 lei⁵⁶.

Construcția școlii a început în anul 1925 și s-a terminat în 1929⁵⁷, fiind prevăzută cu două clase, după proiectul tip al casei școlilor⁵⁸ și, față de cele două săli⁵⁹ de clasă⁵³, casa directorului, făcută din aceleași „ofrande publice”⁵⁹ era compusă din 5 camere⁶⁰ — locuință foarte mare dacă luăm în considerare faptul că burghezia locală, numită în manuscris impropriu „fruntașii satului”⁶¹ se mărginea la 3—4 camere⁶².

Această ținută a lui Ioan D. Popescu a contribuit la atragerea oprobriului localnicilor. Oricum, dacă pînă la această dată copiii învățau îngrămădiți într-o cameră a primăriei sau mergeau la școlile din satele vecine⁶³, acum au apărut reale posibilități pentru ca aceștia să-și însușească cartea în satul natal, beneficiind chiar și de o cantină școlară⁶⁴, la care se adaugă o bibliotecă formată din 105 volume⁶⁵.

Descriind tipul de logreștean, autorul realizează un veritabil eseu potretistic: sătenii au chipuri rumene și frumoase, cu talia mijlocie, plină, fața ovală, corpul rotund, ochii căprui, părul blond. Muncesc din greu căci îndeletnicirea lor este mai mult agricultura⁶⁶. Și mai originală, de un farmec

deosebit, ieșit din tipic, ni se pare portretul grămăticului Gheorghă Bădoiu, care a murit în vîrstă de peste 100 de ani, la numai cîțiva ani după ce s-a retras din slujbă : „Era o figură de preot «suigeneris». Amintirea lui a rămas neștearsă la generațiile care l-au apucat. Se purta desculț, în cămașă și ismene, vara. Purta pe un ciomag traista cu cărțile peste spinare. Cu celălalt lovea cîinii de prin sat, împotriva cărora ducea un război înfricoșat. Pe cal nu încăleca niciodată deoarece precedesorul său la această biserică murise din cauza unui accident de călărie. Slujba o termina înainte de revărsarea zorilor. Nu încuviința femeilor să aducă flori la morți. Cele care contraveneau erau dojenite. În ce privește onorariile pentru slujbă, nu era prea interesat. Ca învățătură, era de o simplitate desăvîrșită. Nu cunoștea decît slova cirilică, atît la scris, cît și la citit⁶⁷.

Încercînd de la descrierea locuinței țărănești din acea vreme și a felului de folosire a acesteia, monografistul notează : „obișnuit, locuințele țărănești sînt făcute din birne. Au două camere : una cu vatra sau mașina de gătit, iar cealaltă este camera cu sobă și servește de dormitor comun în timpul iernii. Vara țaranii dorm pe afară, în podul șoproanelor sau în sală. Fruntașii au case cu cîte 3—4 camere, unele construite din cărămidă și acoperite cu țiglă. Casele sînt pardosite cu scîndură, dar, totuși, sînt destul de multe, mai ales cele vechi, cu pămînt pe jos. Majoritatea sînt acoperite cu șită sau șindrilă, urmează apoi cîteva cu țiglă și tablă. Toți membrii familiei locuiesc iarna în aceeași cameră, iar vara dorm pe afară. Iarna mai aduc în cameră viței, miei, pui de găină etc. care viciază aerul și-l fac nesuportabil. Ferestrele se deschid rar, iarna mai niciodată, vara mai des. Se mătură cu ferestrele închise, stropindu-se cu mîna și strîngînd gunoiul după ușa. Camerele se încălzesc cu lemne, luminatul se face cu lămpi de petrol. Pe lîngă casă aproape toți sătenii au cel puțin un șopron cu grajd sub care adăpostesc vitele, carul, căruța și vasele în care fermentează prunele⁶⁸.

Dacă agricultura era ocupația de bază a locuitorilor, în sat fiind și doi moșieri unul cu 250 și altul cu 500 de pogoane⁶⁹, în localitate mai sînt consemnate, în 1940, 6 magazine la care se vindeau diferite produse, un restaurant, o cîrciumă, o fabrică de ape gazoase, un gater, o moară cu două brutării⁷⁰. Localnicii mai posedau 25 de sâinii de boi, 3 de cai, 30 care, 5 căruțe, 8 cabriolete, 1 trăsură, 2 automobile, 50 cai.

60 perechi de boi, 140 vaci, 30 viței, 202 porci, 484 oi, 1800 găini, 790 rațe, 312 găște, 134 curci și erau deserviți de trei tâmplării și o fierărie⁷¹. Săptăminal, vinerea, avea loc tirgul local⁷², la care veneau și oameni din satele vecine.

Foarte dificilă era situația sanitară. Tot în această perioadă erau luați în evidență 6 tuberculoși, 4 cazuri de sifilis, 3 de malurie, 54 de pelagră, 6 cu gușe și 2 canceroși⁷³. „Sărăcia locuitorilor, depărtarea de spital și greutatea de transport pînă la cel mai apropiat spital, situat la 60 km, face ca să moară foarte multă lume, fără o asistență medicală. Medicii dispensarului nu pot să dea un ajutor eficace de cele mai multe ori, fiindcă le lipsesc scule, medicamente, uneori chiar sufletul. Lecuirile se fac încă și în mod empiric. Mulți aleargă la descîntece și vrăji. Se practică avorturi tot pe cale empirică din care multe naive cad victimă naivității lor⁷⁴.

Nivelul de cultură era foarte scăzut. În 1924 sînt atestați 25 cărturari⁷⁵ și semicărturari⁷⁶. Ceilalți locuitori erau neștiutori de carte⁷⁷.

În 1926 ia ființă obștea de cumpărare „Progresul“, care reușește să cumpere, pentru 178 de săteni, 1 000 de pogoane de pămînt, cu suma de 72 mii lei⁷⁸; se manifestă interes pentru pomicultură, grădinărit și sericicultură iar în 1941 se ia inițiativa colectării de piese etnografice pentru muzeul local.

Sînt, deci, cîteva pagini din monografia acestui sat care, împreună cu alte date din manuscrisele conservate la arhivele bucureștene, pot constitui partea de referință pentru perioada interbelică a Tirgului-Logrești, și pot să atragă, credem, atenția asupra manuscriselor sesizate aici.

N O T E:

Folosînd termenul manuscris în sensul contemporan prin care se înțeleg atât manuscrisele propriuzise cît și textele dactilografiate. Din lipsa noastră au fost eliminate în mod intenționat precizările din titlu, la monografiile referitoare la județul și plasa din care făceau parte localitățile respective intrucît acestea se subînțeleg.

- ² **Arhivele statului București**, fond Ministerul instrucțiunii publice, dosar 594/1942. Intrucît toate documentele citate sînt conservate la aceleași arhive și în același fond, pe viitor, pentru economie de spațiu scriem numai **Arhive...**, dos....
- ³ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ⁴ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ⁵ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ⁶ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ⁷ **Arhive...**, dos. 591/1944.
- ⁸ **Arhive...**, dos. 1008/1943.
- ⁹ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ¹⁰ **Arhive...**, dos. 184/1940.
- ¹¹ **Arhive...**, dos. 594/1942.
- ¹² **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹³ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁴ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁵ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁶ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁷ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁸ **Arhive...**, dos. 595/1942.
- ¹⁹ **Arhive...**, dos. 295/1942.
- ²⁰ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²¹ **Arhive...**, dos. 398/1942.
- ²² **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²³ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²⁴ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²⁵ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²⁶ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²⁷ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ²⁸ **Arhive...**, dos. 599/1944.
- ²⁹ **Arhive...**, dos. 600/1944.
- ³⁰ **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ³¹ **Arhive...**, dos. 184/1940.
- ³² **Arhive...**, dos. 598/1942.
- ³³ **Arhive...**, dos. 184/1940.
- ³⁴ **Arhive...**, dos. 599/1942.
- ³⁵ **Arhive...**, dos. 184/1940.
- ³⁶ **Arhive...**, dos. 1016/1943.
- ³⁷ **Arhive...**, dos. 598/1942 fila 436.
- ³⁸ *Ibidem*, loc. cit.
- ³⁹ *Ibidem*, fila 471.
- ⁴⁰ *Ibidem*, loc. cit.
- ⁴¹ *Ibidem*, loc. cit.
- ⁴² *Ibidem*, fila 472.
- ⁴³ **Mahala**, în sens „departe de așezare umană”, aici în sens de „cătun”.
- ⁴⁴ Ioan D. Popescu, *mss cit.*, fila 471.
- ⁴⁵ *Ibidem*, loc. cit.
- ⁴⁶ *Ibidem*, fila 471.

- 47 In monografie se vorbește despre satul Tirgu-Logrești.
- 48 Ioan D. Popescu, mss cit. fila 429
- 49 Ibidem, fila 427.
- 50 In text **protivnici**.
- 51 Ioan D. Popescu, mss cit., fila 426
- 52 Ibidem, fila 488.
- 53 Ibidem, fila 497.
- 54 Ibidem, loc. cit.
- 55 Ibidem, fila 444.
- 56 In mss **sale**.
- 57 Ioan D. Popescu, mss. cit., filele 445 și 488.
- 58 Ibidem, fila 427.
- 59 Ibidem, loc. cit.
- 60 Ibidem, fila 479.
- 61 Ibidem, loc. cit.
- 62 Ibidem, fila 500.
- 63 Ibidem, fila 444.
- 64 Ibidem, fila 501.
- 65 Ibidem, fila 479.
- 66 Ibidem, fila 488.
- 67 Ibidem, fila 479.
- 68 Ibidem, fila 503.
- 69 Ibidem, fila 502.
- 70 Ibidem, fila 503.
- 71 Ibidem, fila 502.
- 72 Ibidem, fila 503.
- 73 Ibidem, fila 504.
- 74 In sensul de „școliti”.
- 75 In sensul de „semianalfabeți”.
- 76 Ioan D. Popescu, mss, cit., fila 504.
- 77 Ibidem, filele 38 și 429.